

บทที่ ๔

การควบคุมสังคมในระบอบนครรัฐชาวนา

จากการที่ไค้พิจารณาถึงโครงสร้างของชาวนาหมู่บ้านหนองแห้ง จะเห็นได้ว่า โครงสร้างครอบครัวนั้นเอื้ออำนวยต่อการมีระเบียบที่ดีในครอบครัว เริ่มตั้งแต่การที่ คนหนุ่มสาวสามารถเลือกคู่ครองได้โดยอิสระไม่มีการคลุมถุงชน ทำให้การแต่งงานเกิดจากความรักและความเข้าใจกัน ซึ่งจะมีผลต่อการแก้ปัญหาและขจัดอุปสรรคในชีวิตการทำงาน กันได้ง่าย การไม่เรียกรองจนเกินกำลังฝ่ายชาย เมื่อนำสู่ขอ แบบของการแต่งงานที่เป็น แบบตัวเขียวเมียเขียว การมีอิสระในการเลือกที่อยู่อาศัยหลังแต่งงาน ทอดถอนการสืบ มรดกที่เพิ่มไปด้วยการประนีประนอม เหล่านี้ทำให้ชีวิตการทำงานและชีวิตของครอบครัวของ ชาวนาหมู่บ้าน กอนข้างสงบสุข

แก่งอย่างไรก็ตาม เรื่องภายในครอบครัว เป็นเรื่องที่ละเอียดลึกซึ้ง กลไกในการ ควบคุมสังคมมักจะถูกผ่านเข้าไปเสมอไม่ว่าคนไหนหรือคนถูกใจจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ความแนวคิด ของ Paul Sites การควบคุมสังคมในระบอบนครรัฐของชาวนาหมู่บ้านหนองแห้ง อาจวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

ก. กลไกทางวัฒนธรรม

ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาวนาหมู่บ้านจะเป็นตัวกำหนด กฎเกณฑ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ ของสมาชิกในครอบครัวของชาวนาหมู่บ้านอันได้แก่

๑. บรรพัตฐาน ก็จะไ้มาจากวัฒนธรรมของสังคมหมู่บ้านกำหนดว่า ในสถานการณื นั้น ๆ สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวทำอย่างไร ซึ่งอาจแยกได้เป็น ๓ แบบคือ

ก) วิถีประชา เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ ควรทำ แต่หากไม่ทำก็ไม่มีควมผิด ร้ายแรงอะไร ถ้าจะพิจารณาวิถีประชาในครอบครัวของชาวนาหมู่บ้าน ก็จะไ้แก่งานของภรรยา งานของสามีและงานของลูก ครัวยามารยาทต่าง ๆ

งานของผู้หญิงในฐานะที่ภรรยาและหมูนานนั้น จะมีงานทำในบ้านและนอกบ้าน ไก่แก่ การทำอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ซักเสื้อผ้า ล้างจาน เย็บเสื้อผ้าให้อาหารสัตว์ ไปรับจ้าง เล็ก ๆ น้อย ๆ ในหมู่บ้าน ตลอดจนการไปตลาดเพื่อขายผลผลิต

หากว่าเป็นครอบครัวขยายในครอบครัวมีผู้หญิงหลายคน ก็จะแบ่งงานกันทำและบางอย่างก็ช่วยกัน ลูกสะใภ้มักต้องรับงานหนักมาทำ เช่น ทำความสะอาดบ้าน ซักเสื้อผ้า ของช่วยแม่สามีทำอาหาร สำหรับหญิงที่มีอายุในครอบครัวก็จะเก็บผัก คุมผัก เพื่อเลี้ยงสัตว์ซึ่งถือเป็นงาน เมาและช่วย เลี้ยงหลาน

สำหรับงานของผู้ชายในหมู่บ้าน ถ้าเขาต้องไปรับจ้างในตัวเมือง ก็ต้องออกจากบ้านประมาณ ๗ โมง เขากลับมาราว ๆ ๒ โมง เย็นและไม่ค่อยรับนิยชมงานบ้านอื่น ๆ แต่ถ้าที่อาชีพทำนาหรือรับจ้างอยู่ตามหมู่บ้าน ก็จะมีหน้าที่เอาวัว ควายไปคาน ถาวาคลาเขาน และไปทำนาทำสวนหรือไปรับจ้างทำนา ทำสวนตลอดจนไปหาพื้นที่

ผู้ชายสูงอายุในครอบครัวขยายมักไม่ค่อยทำอะไร หากมีลูกชายหรือลูกเขยอยู่ก็มักจะทำงานแทน ซึ่ง เขาก็จะไต่ถามกันอย่างเต็มที่หลังจากทราบกับงานมา มากแล้ว

สำหรับเด็กนั้น เด็กผู้ชายถ้าไปเรียนหนังสือจะไม่มีหน้าที่อะไร สำหรับเด็กผู้หญิง เมื่ออายุได้ประมาณ ๗ - ๘ ขวบ จะต้องหัดทำงานเช่น ช่วยแม่เท่าที่จะทำได้ ส่วแม่หากแม่จะไร้ให้ทำ ถ้ามีน้องก็ของช่วยเลี้ยงน้องด้วย

เรื่องกิจกรรมารยาททาง ๆ นั้นเป็นเรื่องไม่เข้มงวดนัก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพูดจาหรือกิจกรรมารยาทในการกินอยู่ เช่น ลูกพูดกับพ่อแม่ อาจไม่ค่อยมีหางเสียง อาจเรียกตัวเองว่า "เฮา" (เรา) เรียกพ่อ แม่ว่า "อ้อป้อ" "อ้อแม่" บางครั้งพ่อ แม่พูดกับลูก ก็อาจใช้ "กู" "มึง" และเรียกชื่อลูกขึ้นต้นด้วย "อ้อ" ลูกก็มักจะพูดกับพ่อแม่ด้วย นำเสียงและถ้อยคำที่เหมือนกับการพูดกับเพื่อนในเรื่องกิจกรรมารยาทอื่น ๆ ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก เช่น เด็กกินผ่านผู้ใหญ่ก็ไม่ค่อยยกตัว พูดกับผู้ใหญ่ก็ยืนพูดขณะที่ผู้ใหญ่นั่ง เวลารับประทานอาหารก็ไม่อยู่ในระเบียบมากนัก ซึ่งเรื่องทาง ๆ เหล่านี้ชาวบ้านไม่รู้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ พ่อแม่ไม่ค่อยเฝ้าดูลูกพูดด้วยไทยไม้อ้อคำพูดที่แสดงความเคารพ จึงไม่เข้มงวดกับลูก พ่อแม่พูดกู มึงกับลูกก็ไม่ไคแสดงว่าโกรธ แต่เป็นการพูดกับปกติธรรมดาแต่สิ่งที่

ชาวบ้านให้ความสำคัญมักจะเป็น เรื่องของศีลธรรม

ข) จารีต เป็นเรื่องที่มีศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ชาวบ้านให้ความสำคัญ และสั่งสอนในเรื่องของการไปลักขโมย เรื่องความกตัญญูเลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่ชรา การคบคนดี การไม่โกหก และความไม่เกียจคร้าน เรื่องเหล่านี้ไม่ว่าลูกชายหรือหญิงจะทองสอน แต่ในเรื่องของการนับถือศาสนา การทำบุญ ชาวบ้านไม่สนใจมากนัก เพราะในเรื่องของการทำบุญนั้น เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ถูกบอกแม่เมื่อตอนพ่อแม่ และการทำบุญก็แล้วแต่ตัวเด็กเอง สำหรับชีวิตสามัญกรรบ้านนั้น สามีกับเหล่าและเจ้าชู้เล่นการพนัน เป็นสิ่งที่ผู้หญิงชาวบ้านเห็นว่าไม่ควรปฏิบัติอย่างยิ่ง

ค) กฎหมาย ในเรื่องกรรมกริ้วของชาวบ้าน ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกฎหมายมากนัก นอกจากการจดทะเบียนสมรส ถึงแม้ว่ากฎหมายจะมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของพวกเขา แต่พวกเขาจะรู้สึกว่าการกฎหมายอยู่ไกลตัว หากมีปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ ก็มักจะปรึกษานักกฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการซื้อขายที่ดิน งานทะเบียนต่าง ๆ แต่การขึ้นโรงขึ้นศาลนั้นไม่เคยมี

๒. สิทธิมนุษยชน การให้รางวัล และการลงโทษใช้กันมากในครอบครัวชาวหมู่บ้าน เช่นเดียวกับกรรมกริ้วในสังคมอื่น

ก) รางวัล การให้รางวัล เมื่อคนปฏิบัติตามบรรทัดฐานในสังคมชาวหมู่บ้านนี้ ห่างจากสังคมเมืองที่เราพบเห็นพอสมควร ในชุมชนหมู่บ้านมักไม่ให้สิ่งของเงินทองเป็นรางวัล โดยเฉพาะในครอบครัวมักเป็นรางวัลในด้านการสนองกตัญญูทางจิตใจเมื่อทำดีจะได้รับ การทำดีที่ขอสนอง หากพ่อขานรักลูกรักภรรยาและรักบ้าน ก็มักได้ความรักตอบแทน เมื่อใครทำดีก็จะได้รับการนิมนต์ยกย่อง จากคนในครอบครัวและจากที่อื่นในหมู่บ้าน หากลูกไม่ทำผิดช่วยกันทำงาน ทำความที่พ่อแม่สั่งสอนก็จะไม่ถูกลงโทษทุกคนในครอบครัวก็รักและยอมรับ และหากทุกคนในครอบครัวไม่ประพฤติผิดวิทนอกรอบ ก็จะได้รับความสุขในครอบครัวเป็นการตอบแทน ซึ่งโคยที่นิสัยของชาวบ้านแล้วนั้น เขารักสงบไม่อยากมีเรื่องอยู่แล้ว

ข) การลงโทษ การลงโทษในครอบครัว ชาวหมู่บ้านมีหลายวิธีการลงโทษที่ลึกลับกันไปตามความรุนแรงของการทำผิด สำหรับเด็กนั้น หากทำผิดในชั้นแรกจะใช้การปลอบโยน หากปลอบโยนแล้วไม่หยุดก็จะชู้ กู และตี ตามลำดับยกเว้นเฉพาะเด็กเล็ก ๆ

ที่ยังไม่รู้ภาษา พ่อแม่หรือคนเลี้ยงจะไม่ลงโทษ นอกจากดูแลและปลอบโยนเมื่อเด็กร้อง ส่วนเด็กที่รู้ภาษาแล้วมันจำชุกจนเกินไปก็จะบอกให้หยุด ถ้าไม่หยุดก็จนถึงขั้นตี ในบางเรื่องที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่รุนแรง เช่น การไม่ยอมไปโรงเรียน (ในครอบครัวขยายที่มีคนสูงอายุมักจะไม่ให้ความสำคัญของการศึกษาของเด็กเท่าใดนัก แต่ในครอบครัวคนหนุ่มสาวที่ทันสมัย จะเห็นความสำคัญของการศึกษาของเด็กพอสมควร) การขี้เกียจทำการบ้าน การไม่เคารพผู้ใหญ่ การคบเพื่อนที่ไม่ดี การทำสิ่งที่ไม่สมควร เช่น สูบบุหรี่ ขี้มเหล้า เหล่านี้ชาวบ้านใช้วิธีทุกจากก็เตือน แต่ในบางเรื่องที่เขาเห็นว่ารุนแรง เช่น การทำข้าวของเสียหาย การไม่ช่วยทำงานที่พ่อแม่ให้ทำ การที่เที่ยวเตร่มากเกินไป ทะเลาะกับพี่น้อง การโกหกพ่อแม่ และการไม่เชื่อสัจพ้องแม่ก็ถูก คำ ฆี่ยนตี เป็นการลงโทษ

การปลอบโยน มักใช้กับเด็กเล็กยังไม่รู้ภาษามากนัก เพื่อให้หยุดร้อง การปลอบโยนมักใช้คำพูดไพเราะ แล้วเอามือโอบเอามาโอบให้กิน ถ้าเด็กโกโงกที่จะหึงคำพูดเรื่อง ก็จะถูกดลกล่อว่าจะพาไปซื้อขนม จะพาไปเที่ยว จะให้ของต่าง ๆ ที่ลูกอยากได้ หรือถ้ามักเล่นเล่นที่แกล้งให้ร้องไห้ก็ปลอบว่าจะหยุดร้องให้เสียเที่ยวจะก็ทำให้

การประชด ในชีวิตครอบครัวมีการใช้การประชดเพื่อการควบคุมอยู่เสมอ การประชดหรือสิ่งที่ชาวบ้านเรียกว่า "อุยอ" เป็นการว่าให้รู้ตัวในความผิดเล็กน้อยว่าลูกและภรรยาที่มักใจว่าสามี ซึ่งการประชดเหล่านี้ผู้ประชดไม่ค่อยโกรธเท่าไรแต่ก็ออกว่าไม่ไถ่

การบ่น หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "จ่ม" เป็นสิ่งที่พบเห็นไ้มากในชีวิต ครอบครัวของชาวบ้านซึ่งส่วนมาก แม่ ภรรยา หรือย่า ยาย ชอบบ่นซึ่งบางครั้งผู้ถูกบ่นก็ไม่สนใจเพราะมักบ่นเมื่อย ๆ จนกระทั่งการบ่นบางอย่างที่ผู้บ่นก็ไม่ได้โกรธอะไร แต่บ่นเพราะความเคยชินมากกว่า

การขู่ มักใช้ระหว่างพ่อกับลูก แม่กับลูก หรือภรรยากับสามี เพื่อให้คนที่ถูกขู่ทำตามความต้องการ ยอมทำตามคำสั่งและใช้เมื่อปลอบโยนไม่ได้ผล หรือพ่อแม่อารมณ์ไม่ทันพอที่จะปลอบโยนลูก การขู่ลูกที่ยังไม่โตนัก มักใช้วิธีอ้างสิ่งน่ากลัว เช่น ขู่ว่า "ถูกแกลจะกินตับ คางคกจะกัด จิ้งจอกที่ร้องสุมจะมากัด หรืออ้างถึงสัตว์อื่น ๆ ที่คิดว่าเด็กจะกลัวและเคยเห็น นอกจากนี้ชาวบ้านมักชอบขู่ไทยอ้างถึงยักษ์ เพราะส่วนมากเด็กจะรู้จักและเชื่อว่ายักษ์จากนิทานและโทรทัศน์ การขู่ไทยการขู่ว่าจะระงับรางวัล เช่น จะไม่พา

ไปเที่ยว จะไม่พาไปซื้อขนม ก็มักถูกนำมาใช้เช่นกัน การชื้ออีกอย่างหนึ่งซึ่งมักจะใช้ได้ผล คือการที่แม่ชื้อลูกโยยอ้างถึงพ่อ เด็กมักจะกลัวพ่อ เพราะพ่อเป็นผู้ที่ไม่ค่อยจะลงโทษลูก แต่ถาดลงโทษแล้วมักจะทำจริง ๆ แม่จึงมักเอาพ่อกลับมาอ้างใช้ให้ลูกกลัว เช่น ถ้าคือเที่ยวพ่อ กลับมาจะให้พ่อตี เป็นต้น

การกุ ในระหว่างพ่อแม่และลูกนั้น มักมีการกุกวักการกุกเสียดังและ เขมงวด การกุกมักจะทำพร้อมกับการคุกโทษ และทำให้ลูกกลัว หากความคองการ ของพ่อแม่และพ่อไปจะไม่ทำนิกอก ระหว่างแม่กับลูกนั้น มักกุกกันเป็นประจำ จนบางครั้งกว ลูกก็ไม่กลัวแม่ เพราะกุกกันจนชินแกระหว่างพ่อกับลูกจะไคผล เพราะลูกกลัวพ่อเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

ในระหว่างสามีภรรยา นั้น ถ้าภรรยาขมมาก ๆ ก็อาจจะถูกสามีกุ แต่สามีจะกล้ากุกภรรยาหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่าสามีกลัวภรรยาขนาดไหน ถ้าไม่กลัวก็จะ สามารถกุกภรรยาไคขอย ๆ ถ้ากลัวมากก็อาจไม่กุกหรือเจียงภรรยาเลย

การกุกนั้นยังมีการนำไปใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกา แม่ยาย และ ลูกเขยในกรณีที่ถูกเขยขมกัน และมีความประพฤติไม่เป็นที่พอใจของพ่อกา แม่ยาย เช่น ขอมกินเหล้า แม่ยายมักจะกุกว่า กินเหล้าให้เป็นอะไรขึ้นมา เงินทองก็ไม่มิจะใช้ อยู่แล้ว เป็นต้น

ในความสัมพันธ์ระหว่าง แม่สามีกับลูกสะใภ้ ลูกสะใภ้มักถูกกุเรื่องการ ทำงานขมเพราะก้องทำงานหนักใกล้รักกับแม่สามี หากอะไรไม่ถูกใจก็จะถูกกุกซึ่งลูกสะใภ้ มักจะเจียง

การคำ เป็นการใช้ถ้อยคำไมค้ำอย่างรุนแรง บางครั้งการคำจะก้อ มาจากการกุกคำที่ชาวขานใช้คำมักจะใช้ไคแก่ คำว่า "โง่" (ง่าว ในภาษาพื้นเมือง) "เข่อ" (เขอะ ในภาษาพื้นเมือง) "วอก" คำว่า "วอก" เป็นภาษาพื้นเมืองเหนือ แปลว่า ลิง ซึ่งมีใช้คำขมขอย ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคำเรื่อง ขนก็ใช้ว่า "ขนเหมือนวอก" หรือคำคนโกหก ปลิ้นปล้อนก็ว่า "วอก"

การคำนี้แม่มักคำลูก เช่น คำเรื่องเอ่มากเกินไป การขมเพื่อนไม่คิ สามีภรรยาที่อาจมีการคำกัน ถ้าการเจียงกันรุนแรงขึ้นและฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเริ่มขมขมและ

ก้าวร้าวถึงพ่อแม่ของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือ พี่กับน้องค้ำกันถ้ามีการทะเลาะกัน เช่น เรื่องพี่ไม่ยอมให้น้องมีคูรัก หรือเรื่องพี่ให้แล้วน้องไม่ยอมทำ ซึ่งการค้ำกันนี้เป็นธรรมชาติของชาวบ้าน มักจะมีการค้ำกันเสมอ ซึ่งชาวบ้านไม่ถือเป็นเรื่องรุนแรงนัก

การเขียนที และลงไม้ลงมือ เมื่อใช้วิธีอื่นไม่ได้ผลจึงมีการใช้กำลังบางครั้ง การเขียนทีหรือลงไม้ลงมือ ก็เริ่มต้นจากการเถียงกัน ธรรมชาติจนกลายเป็นการค้ำและลงไม้ลงมือกันในระหว่างสามีและภรรยา หรือบางครั้งพ่อแม่ไม่ได้ก็ของที่ถูกการที่ลูกมักทำพรหมการค้ำ และการค้ำโทษว่า ถ้าทำอีกจะโทษมากกว่านี้ ในระหว่างพี่กับน้องที่เป็นผู้ชาย เหมือนกันก็มักจะมีการ ทะเถกกันเป็นประจำจนกลายเป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้าใครเป็นผู้ใหญ่ก็จะเลิกไปเอง นอกเสียจากว่ามีคนใดคนหนึ่ง เป็นคนเกร เท่านั้น

แต่อย่างไรก็ตาม การใช้กำลังกันในครอบครัวมักไม่รุนแรงมากจนถึงกับเลือดตกยางออก อย่างมากแต่เป็นรอยฟกช้ำดำเขียวเท่านั้น พ่อแม่มักใช้มือที่ลูกละแวงใจก็ ทะเถงหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับอารมณ์ของพ่อแม่ ถ้าโกรธมากก็ตีมาก ก็หลายครั้ง

การใช้ชกสวิงคัมป์แบบต่าง ๆ ดังกล่าว จะแตกต่างกันไปในครอบครัวขยายที่มีปู่ย่า ทายายอยู่ด้วยกับครอบครัวเดี่ยวที่มีเฉพาะพ่อแม่ลูก และจะต่างกันไปอีกเช่นกัน ในครอบครัวที่มีลูกคนเดียวที่มีปู่ย่า ทายาย คนใดคนหนึ่งอยู่ในครอบครัวด้วย เด็กมักจะไม่ถูกใช้ชกสวิงคัมป์ที่รุนแรงมากนัก เพราะปู่ ย่า ตา ยาย มักจะรักหลาน ถ้าพ่อแม่ลงโทษเด็กก็จะโกรธพ่อแม่ของเด็กด้วย พ่อแม่จึงลงโทษลูกของตนได้ไม่เต็มที่ เพราะเกรงใจปู่ ย่า ตา ยาย ของลูก ยิ่งกับครอบครัวที่มีเฉพาะพ่อแม่ลูก พ่อแม่มักจะลงโทษลูกน้อยและเข้มที่กว่า

สำหรับครอบครัวที่มีลูกคนเดียวกับลูกหลายคนก็เช่นกัน การลงโทษจะแตกต่างกันไป เด็กที่เป็นลูกคนเดียว พ่อแม่ ปู่ย่า ทายาย มักจะรักและเอาใจมาก จึงไม่ค่อยถูกลงโทษภาคภูมิใจ เป็นแบบบ้านไม้เหมือนครอบครัวที่มีลูกหลายคน เด็กมักถูกลงโทษมากกว่าและบ่อยกว่า เพราะพ่อแม่รำคาญและเด็กที่มีพี่น้องหลายคนก็มักทะเลาะกันบ่อย พ่อแม่จึงมักดุๆ เขียนทีเป็นประจำ เพราะความเหนื่อยรำคาญ แต่ในกรณีเช่นนี้มีความรักแตกต่างกันอีก ระหว่างลูกชายกับลูกสาว ถ้าในจำนวนพี่น้องนั้นมีทั้งลูกชายและลูกสาว ลูกชายมักจะได้รับความรักจากพ่อแม่มากกว่าลูกสาว โศกเฉพาะแม่รักลูกชายมาก และไม่คอยลงโทษขมขื่นที่จะพบกับลูกชายดี ๆ มากกว่าและการตีมักก็เด็กอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี โศกว่านั้น มักไม่ค่อยดี

๓. สถานภาพแถมพาท บทบาทที่ควรจะเป็นสำหรับแต่ละสถานภาพนั้น จะถูกกำหนดโดยสังคมแต่ละยุคสมัย เพื่อให้ผู้นั้นยึดถือปฏิบัติ ซึ่งในชีวิตจริง ๆ คนมักไม่สามารถปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่สังคมคาดหวังได้เท่านั้น บทบาทที่คนปฏิบัติได้จริง ๆ นั้นเกี่ยวกับความพอใจของผู้ปฏิบัติด้วย

บทบาทที่เป็นอุดมคตินั้นจะพบได้ในสุภาษิต คือ คติสอนชาย คติสอนหญิง สิด สำหรับผู้ครองเรือน แบบอย่างกุลสตรี สมบัติผู้ดี ฯลฯ บางส่วนนั้นเป็นเรื่องที่ประเทศนาสั่งสอน เป็นเรื่องที่ชาวบ้านนิทานหรือสรรเสริญ กับเป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่ดูค่า หรือเล่านิทานเกือบใจไว้ (พิทยา สายหู ๒๕๑๓ : ๗๘)

ทางภาคเหนือของไทยนั้น มีคติสอนชายที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

พ่อขุนหลายซึก	พ่อทีหลายก่อ	- เป็นผู้ชายที่หมั่นเพียร	พยายามขยายพืชผล
พ่อยอหลายจัน	พ่อขันหลายท่า	- ให้เกียรติผู้อื่น	โอบอ้อมอารีเสียสละ
พ่อหามา เกือบ	พ่อเหลื่อมทวยคน	- พบคแล้วหามาเพิ่ม	เอาใจเขามาใส่ใจเรา

(มณี พยอมยงค์ ๒๕๒๓ : ๑๐๒)

สุภาษิตสอนหญิงทางภาคเหนือ กล่าวถึงผู้หญิงที่ไม่น่านิยม ดังนี้

แม่หญิงเมียง	แม่กระซังกันร้ว	- ผู้หญิงที่ทำอะไรไม่เสร็จง่าย ๆ	สุรุษสุร่ายง่าย เก่ง
แม่กนทะกั่ว	แม่ขนควรวลกลาง	- ทองไม่รูร้อน	เจ้าโหชะ
แม่ย่างแม่เหาะ	แม่เกาะของข้าว	- โลกโตนุ่นพัน	ชอบเที่ยวเกลี้ยกงาบ้าน
แม่หน้าบ้าน เป็น	แม่เป็งหลายโล้ม	- เขียวบ้านนั้นลงบานนี้	ชอบสนุก
แม่ดีมีกันคน		ชอบมัว เมาไม่มิดถึงลูกด้ว	

(มณี พยอมยงค์ ๒๕๒๓ : ๑๒๕)

นอกจากนี้ในพิธีแต่งงานของชาวเหนือ จะมีพิธีเรียกขวัญสาวสาว ซึ่งถือเป็นคำสอนในถาวรครองเรือน ซึ่งจะเป็นคำสอนสิ่งที่สามีภรรยา ควรประพฤติปฏิบัติต่อกัน คือ

หื้อไค้ฮักกันแบ่งกันในห้องห้อง

หื้อฉัว เป็นแห เมีย เป็นซ่อง

ยาม เชาวะ เบี้ยหา เงิน

อย่าไค้จากำเค็งหื้อไค้เกียด

จาสม เสียคอบพอหู

หื้อคอบแบ่งใจชูทอกันแม่ เล่า

หื้อนายหมั้นลูกหนึ่งข้าวหุงแกง

หื้อย่าแยงอย่าปร ฆมาท

หื้อนายแบ่งใจมากทอสามี

แบ่งใจคักทอของ เจ้า

คณย่าคน เขาแกบิคามารคา

เมื่อฉัว เจ้าไปฮือหา

ไค้เงินกำมาหื้อไค้เก็บเหมียคไว้

หื้อ เป็นนางแก้วแก่นไทแห่งสามี

ปฏิบัติตามคลองค้ออย่าซาค

เป็นอย่างทายาทลูกเตาและหลาน หลอน

ฝ่ายสามีนี่เล่า

หื้อเจายกย่องน้องว่าเป็นเมียแพง

อย่าไค้ปากแข็งและคำวา

หื้อคอกคำซาเวทนา

หมั้นฮือหมั้นหาเงินค่าน้ำข้าว

เอามาหื้อ เมีย เจ้า เก็บไว้ เป็นสมบัติ

แม่ไค้ไปเห็นของสารพัดแก่น้ำ

เงินค้ำ เครื่องงาและแพรพรรณ

จูงซ้อมาหา เป็นรางวัลแก่เมียมึงแก้ว

หื้อมองแม่จี้ใจคี้

คอบอกคอบย เบื่อมีซัดคี้

- ให้อรักไค้รกัน

- ให้อสามี เป็นเสมือนแห ภรรยา เป็นบ้อง

- สามีหาเงินมา ภรรยา ก็เก็บเงินไว้

- อย่าชูคจาให้สามีกอง โกรธ

- อย่าชูคกร ะทบกระเหียบ เบริบ เบรย

- ทอทำใจให้ชู้ชูทอกัน

- ให้อภรรยา กิน เขาทำกับข้าว หุงข้าว

- ให้อภรรยา กบของสามี

- ให้อภรรยา คทนทอสามี

- มีน้ำใจทอพี่น้องของสามี

- ย่าเกรงบิคามารคาของสามี

- เมื่อสามีออกไปทำงานหา เงินมา

- เก็บเงินที่สามีหามาไค้ไว้

- ให้อภรรยา เป็นนางแก้วของสามี

- ปฏิบัติตามท่านองคลองขรร รม

- เพื่อ เป็นตัวอย่างแก่ลูกหลานสืบไป

- สำนับชายที่เป็นสามี

- ให้อยกย่องภรรยาว่าเป็น เมียรัก

- อย่าชูคจา คำว่าหยามคาย

- ให้อภรรยา ไค้รับความทุกข์

- ให้อชู้ทำงานหา เงิน

- ให้อภรรยา เก็บหอมรอมริบ

- เมื่อไค้ไป เห็นสิ่งของมีค่า

- เครื่องทองของสวดยงามและแพรพรรณ

- ให้อซ้อมา เป็นรางวัลแก่ภรรยา

- ให้อมีใจคี้

- ออกทน แล ะมีซัดคี้

- รักแพงก็แพงไป - รักใคร่กันให้ดี
- ขามลูกเท่าขี้หมู - เมื่อลูกเท่าโกสุม
- จักเป็นแบบเบาทางดี - จะใจเป็นแบบอย่างในทางที่ถูกที่ควร
- ขอเป็นพรหื้อสองเงา - ขอช่วยพรให้ทั้งบ่าวสาว
- มีสระหรี เขยโชคโคอายุชโยศคาผล - มีศรีโชคชัยอายุยืน
- เป็นมิ่งมงคลไปใจ ๆ หื้อมีความสุขยิ่งใหญ่อั่วสี่ - เพื่อเป็นมิ่งมงคลไปเรื่อย ๆ

(มีผี พบขมยงค์, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้สิ่งที่เป็นค่านิยมที่สำคัญ ๆ โดยจะเห็นได้จากคนที่ถูกลูกสาวมักจะกล่าวถึงการเลือกชายที่จะมาเป็นลูกเขยว่า อยากรู้ลูกเขยที่ขยันทำงานไม่เกียจคร้าน ไม่กินเหล้าเมายา และรู้จักเก็บออม ส่วนเรื่องฐานะนั้นไม่สำคัญเท่า แต่ถ้าได้ลูกเขยที่พร้อมหมดทุกอย่างดังกล่าว ก็ถือว่าโชคก็แก่ก็หายาก

ส่วนเด็กในหมู่บ้านนั้น บทบาทที่ควรจะเป็นก็จะพบในคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ ซึ่งเด็กนั้นควรจะว่านสนสนองง่าย เชื่อฟังสิ่งที่ผู้ใหญ่สั่งสอน ถูกว่า ว่ากล่าว ซึ่งคำสั่งสอนนั้น ชาวบ้านก็จะให้ความสำคัญในเรื่อง ศีลธรรมอันใดแก่ การไม่ลักขโมย ซื่อสัตย์ กตัญญู และไม่โกหก และสิ่งที่เด็กจะได้รับการปลูกฝัง คือ การขยันทำงานไม่เกียจคร้านและการช่วยพ่อแม่ รู้จักทำมาหากิน และเรื่องอื่น ๆ ตามบรรทัดฐานของหมู่บ้าน

บทบาทเหล่านี้เป็นบทบาทที่สมาชิกในครอบครัวต่างคาดหวังที่จะให้แต่ละคนเป็นไปตามบทบาทที่คาดหวังนี้ แต่ในชีวิตจริงนั้นทุกคนไม่สามารถปฏิบัติได้ตามบทบาทที่คาดหวังไว้ได้สมบูรณ์แบบ แດ่อย่างไรก็ตาม ถ้าไม่กระหยกระเหมือนผู้อื่นจนเกินไปก็ไม่ควรทำอะไร

ความสัมพันธ์ความบทบาทในครอบครัว

เมื่อชายหญิงแต่งงานกันแล้ว การอยู่อาศัยหลังการแต่งงาน จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งโดยมากคู่แต่งงานในหมู่บ้านจะอยู่บ้านฝ่ายหญิงหลังจากแต่งงานในระยะแรก ๆ เพราะถือว่าเป็นธรรมเนียม และเป็นภาระแทนพ่อแม่ที่เลี้ยงดู

ฝ่ายหญิงมา เมื่อเขาอยู่บ้านฝ่ายหญิงแล้ว ผู้ชายในฐานะลูกเขยจะกองช่วยงานพ่อค้าแม่ขาย ถ้ามีหน้าที่กองช่วยทำนา แกล่หาควาขวานนั้นพ่อค้ายังสามารถทำงานได้ คือ อายุไม่มาก ลูกเขยก็จะไม่มีอำนาจอะไรมากนัก โดยมากจะขึ้นอยู่กับความสามารถทาง เศรษฐกิจ ระหว่าง ลูกเขยกับพ่อค้า ถ้าใครหาเงินได้มากมักจะมีอำนาจในครอบครัวถ้าหากพ่อค้าเป็นคนที่ร่ำรวย ก็จะมีอำนาจ ลูกเขยจะเกรงใจมาก ครอบครัวของลูกสาวทำอะไรก็ปรึกษา และมอบให้พ่อค้าเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องสำคัญ พ่อค้าในครอบครัวแบบนี้จะมีอำนาจเพิ่มขึ้นถ้าลูกสาว แต่งงาน ล้วนลูกสาวยังกองช่วยพ่อแม่ทำงานเช่นเดิม รับคำสั่งจากแม่ช่วยเหลืองานบ้าน และทำครัว ทั้งยังกอง เป็นสื่อกลางระหว่างพ่อแม่กับสามีของตน โดยเฉพาะในระยะแรกที่สามียังไม่คุ้นเคยกับครอบครัวใหม่ แกล่อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างพ่อค้า แม่ขาย และลูกเขยนั้นไม่ค่อยมีมากนัก เพราะลูกเขยมักจะออกไปทำงานนอกบ้านไม่ค่อยอยู่ใกล้ซิก

ถ้าหากฝ่ายหญิงมีพี่น้องหลายคน ลูกเขยก็มักจะอึดอัดที่กองอยู่ร่วมกันภายในฐานะ ที่เขาเป็นคนนอก และกอง เกรงใจพ่อค้า แม่ขาย ครอบครัวทนมสาวส่วนมากจึงคิดขยับ ขยายสร้างที่อยู่อาศัย เอง เพื่อจะไก่ออกไปอยู่ตามลำพัง เช่น ครอบครัวของอินผานแคะอานงค์ เพราะอานงค์มีพี่น้องถึง ๔ คน ทั้งคู่จึงอยู่บ้านฝ่ายหญิงเพียงระยะเดียวแล้วขยับขยายหาที่อยู่ ใหม่

แต่ถ้าฝ่ายหญิงเป็นลูกคนสุดท้าย ที่เหลืออยู่เพียงคนเดียว และจำเป็นกองรับหน้าที่ คุแลพ่อแม่ ครอบครัวของ เขาก็จำเป็นกองอาศัยบ้านฝ่ายหญิงต่อไป จนกว่าพ่อแม่จะแก่มาก หรือเสียชีวิตไป ลูกเขยก็จะไก่อปกครองบ้านกองจากพ่อค้า เช่น ครอบครัวของคำจันทร์ ซึ่ง แต่งงานกับบัวผัน บัวผันเป็นลูกคนเดียว คำจันทร์จึงมาอยู่บ้านฝ่ายหญิงคุแลไก่อนาทรัพย์สมบัติ หลังจากพ่อแม่ฝ่ายหญิงเสียชีวิตลง

และในความเป็นจริง พบว่าพ่อแม่มักยังไม่ยอมยกมรดกให้ลูกในขณะที่ตนยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งมีหลายครอบครัวในหมู่บ้าน อาทิเช่น ครอบครัวของนายกล สุ่มาลัย นายแก้ว อำพันธ์ นายใจ บัวผัน นายจู อวยพร นายอ้าย อำพันธ์ เป็นคน สาเหตุประการหนึ่งคือ เกรงว่าถ้ายกมรดกให้ลูก ๆ แล้วจะไม่มีใครมาคุแลคนและอีกประการหนึ่งคือ เกรงว่าคนจะ หมกอำนาจลง

สำหรับเด็กที่เกิดมาในครอบครัวที่อาศัยอยู่บ้านฝ่ายหญิง ก็มักจะได้รับการเลี้ยงดูจากยาย เพราะพ่อแม่เด็กที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว มักต้องออกไปทำงานนอกบ้าน นั่นคือ ผู้ชายต้องไปรับจ้างหรือทำนา ผู้หญิงถ้าไม่ไปรับจ้างทำนา ก็ต้องเก็บผัก เลี้ยงสัตว์

สำหรับครอบครัวที่แต่งงานแล้วไปอยู่บ้านฝ่ายชาย ซึ่งเป็นเพราะผู้ชายมีความจำเป็นต้องเลี้ยงดูพ่อแม่และฝ่ายชายก็มีฐานะดี ในกรณีนี้ฝ่ายหญิงในฐานะลูกสะใภ้ของมาไกลซึกกับพ่อแม่สามีซึ่งก็หมายความว่าผู้หญิงที่เป็นสะใภ้ของช่วยงานในบ้านทุกอย่าง ซึ่งความไกลซึกกันเช่นนี้ทำให้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ง่าย แต่สำหรับลูกชายจะอยู่ในฐานะที่สะดวกสบาย เพราะนอกจากจะได้ภรรยามาช่วยงานพ่อแม่แล้ว เขายังได้อยู่บ้านตนเองอย่างสะดวกใจ เด็ก ๆ ในครอบครัวนี้ ถ้าพ่อแม่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน แม่ก็จะเลี้ยงดูลูกเอง โดยมีย่าคอยแนะนำช่วยเหลือซึ่งในหมู่บ้านนี้ มีครอบครัวแบบนี้อยู่เพียงครอบครัวเดียว ได้แก่ ครอบครัวของนายสวัสดิ์ อวยพร ให้นายทวีศักดิ์ บุตรชายนำภรรยาเข้ามาอยู่ในบ้านเพราะของดูแลพ่อแม่ และน้องซึ่งไม่ค่อยปกตินัก นางเป็ยซึ่งเป็นสะใภ้จะช่วยแม่สามีทำงานทุกอย่างรวมทั้งดูแลลูกของตนเองด้วย

แต่อย่างไรก็ดี ปัจจุบันหนุ่มสาวที่แต่งงานกันก็ต่างมีความมุ่งหวังที่จะมีบ้านของตนเอง บางคู่ก็พยายามเก็บออมเงินเพื่อปลูกบ้านเป็นของตนเอง อย่างไรก็ตามถ้าพ่อแม่ทั้งสองฝ่ายมีฐานะดีก็จะช่วยเหลือในเรื่องนี้ ในระยะหลังนี้ ครอบครัวที่ทั้งขึ้นใหม่จะเป็นครัวเรือนที่สามีภรรยา ปลูกบ้านอยู่กันตามลำพังทั้งสิ้น ในครอบครัวที่อยู่กันตามลำพัง เช่นนี้ทำให้เชื้ออิสระกันมากขึ้น สามีมักจะมีอำนาจเต็มที่ในครอบครัว พ่อแม่ของแต่ละฝ่ายไม่ได้เข้ามายุ่งเกี่ยวเรื่องภายในครอบครัวของลูก นอกจากเวลาลูกมีปัญหาสำคัญก็จะปรึกษาซึ่งส่วนมากลูกสาวจะไปปรึกษาแม่เพราะสำหรับชาวบ้านนั้น ทั้งแม่เด็กจนโตมักจะไกลซึกกับแม่มากกว่าพ่อ สำหรับเรื่องเงินนั้นคู่แต่งงานที่แยกมาอยู่ตามลำพังมักไม่ได้ให้เงินพ่อแม่ เพราะคิดว่า การให้เงินพ่อแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็คงให้พ่อแม่ของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย จึงตัดปัญหาโดยไม่ให้ทั้งสองฝ่าย

ส่วนเด็กที่เกิดในครอบครัวที่แม่พ่อแม่ลูกนั้น เขาจะได้ไกลซึกกับแม่มากกว่าเด็กที่เกิดในครอบครัวขยาย หรือครอบครัวที่อยู่ในหมู่บ้านใหญ่ เพราะส่วนมากแม่จะเป็นคนเลี้ยง ถ้าจำเป็นจึงจะเอาไปฝากไว้นานยาหรือยาย

แต่ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวขยายหรือครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อแม่ไม่ต่างกันมากนัก เพียงแค่ว่าในครอบครัวขยาย แม่จะมีโอกาสออกนอกบ้านในขณะที่ลูกลูกยังเล็กไ้มากกว่าในครอบครัวเดี่ยว เพราะมีคนช่วยเลี้ยงดูในขณะที่ตนไม่อยู่ ในด้านความรักใคร่ ผูกพันนั้น แม่ก็มีกอดลูกอย่างสม่ำเสมอเช่นเดียวกันหมด ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ลูกจะเริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อลูกโตขึ้น เพราะพ่อแม่จะมีความมุ่งหวังในตัวลูกชายและลูกสาวต่างกัน

สำหรับพ่อกับลูกชายนั้นถึงแม่จะใกล้ชิดแต่ก็ไม่อบอุ่นเท่ากับแม่กับลูกชาย เมื่อลูกชายเริ่มโตขึ้นพ่อคงมีหน้าที่สอนให้เขารู้จักงานอาชีพ เช่น ไถนา จับสัตว์ เลี้ยงสัตว์ หรือทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นงานของชาย สำหรับแม่ก็จะดูแลเอาใจใส่ลูกชายเกี่ยวกับเรื่องกินอยู่มากกว่าลูกผู้หญิง แต่พอแม่ก็รู้ว่า เมื่อลูกชายโตขึ้นเป็นหนุ่มนั้นก็จะต้องออกไปมีครอบครัวและมักจะไปอยู่กับฝ่ายหญิง ดังนั้นเมื่อลูกโตขึ้น เขาจะไม่มีบทบาทในครอบครัวมากนัก ต่างจากลูกสาวซึ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับพ่อแม่มากกว่าลูกชาย แม่จะสอนลูกสาวให้รู้จักงานบ้านตั้งแต่ อายุ ๔ - ๕ ขวบ โภคมุ่งหวังที่จะให้ช่วยดูแลบ้าน และสามารถทำหน้าที่แม่บ้านที่ดี ได้เมื่อแต่งงานในเวลาต่อไป ดังนั้นเด็กผู้หญิงชาวบ้านมักแต่งงานเร็ว พังยังให้ช่วยเหลือดูแลพ่อแม่แม่ให้ด้วย พ่อแม่ก็จะรักลูกสาว และหวังจะให้ลูกสาวแต่งงานและนำลูกเขยมาอยู่ช่วยงานและดูบ้านต่อจากตน สำหรับลูกสาวนั้นแม่ก็จะตระหนักดีในหน้าที่ความรับผิดชอบของตน ถือว่าการดูแลพ่อแม่ เป็นหน้าที่ที่ตนเองต้องทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าตนเป็นลูกสาวคนเล็ก หรือลูกสาวคนอื่นในยามที่มีความจำเป็นต้องไปอยู่ที่อื่น

๔. การ เข้าสังคมและการ เข้ากลุ่ม

คงได้กล่าวมาแล้วว่า กลไกสำคัญในการ เข้าสังคมและการ เข้ากลุ่มคือกระบวนการชักเสลาทางสังคม (Socialization) ในระดับครอบครัวนั้น เด็กที่เกิดขึ้นมาเป็นสมาชิกใหม่ของครอบครัวและของสังคมจะต้องได้รับการอบรมให้รู้จักระเบียบบรรทัดฐานต่าง ๆ ของครอบครัวและของสังคมซึ่งในเรื่องนี้บิดา มารดาและสมาชิกในครอบครัวมีส่วนสำคัญที่จะอบรม เลี้ยงดูและควบคุมความประพฤติของเด็กที่เกิดมา ตามวัฒนธรรมการอบรม เลี้ยงดูเด็กของสังคมนั้น ๆ

ในสังคมหมู่บ้านนั้น ปกติแม่จะเป็นผู้เลี้ยงดูลูกเอง เพราะผู้หญิงส่วนมากจะไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน มักจะทำงานอยู่กับบ้าน หรือไปช่วยสามีทำนา ทำไร่ มีบางคนที่หารายได้ด้วยการรับจ้าง เล็ก ๆ น้อย ๆ ในหมู่บ้าน แต่ถ้าเช่นระยะที่ลูกยังเล็กก็จะไม่ออกไปรับจ้างในระหว่างเดือนแรกหลังการคลอดลูก ผู้หญิงที่เป็นแม่จะนิยมอยู่ไฟ เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง และจะได้เลี้ยงดูลูกได้เต็มที่ตามธรรมเนียมชาวบ้านนิยมอยู่ไฟ ๒๕ วัน สำหรับผู้ชายและ ๓๖ วันสำหรับผู้หญิง

ในครอบครัวที่พ่อแม่จะใกล้ชิดกับลูกมาก ขณะที่ลูกเป็นทารก โดยเฉพาะในครอบครัวเดี่ยวที่ไม่มีญาติคนอื่นอยู่ด้วยเลย แม่จะสามารถที่สนใจเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูลูกได้เต็มที่ พ่อก็จะช่วยดูแลลูกบ้างหลังจากทำงานในไร่นาหรือทำงานรับจ้าง เมื่อลูกเริ่มโต พ่อก็ควบคุมความประพฤติของลูกได้เต็มที่ และทั้งพ่อและแม่จะปรึกษากันในเรื่องการเลี้ยงดูและอบรมลูก โดยปกติมันจะไม่จำเป็นแล้วแม่ก็จะเลี้ยงดูจนลูกหย่านม แต่ถ้ามีความจำเป็น เช่น ต้องออกไปช่วยสามีทำงานในไร่นา ก็จะนำลูกไปฝากย่าหรือยายเลี้ยงดูแลแต่ละตัว และแม่ก็มักจะมาใหม่ลูกกินเป็นเวลาโดยกะเอาว่าลูกจะหิวเวลาไหน หรือเวลาใดที่น้ำนมไหลมาก ก็จะรีบกลับมาใหม่ลูก

แต่ถ้าเป็นครอบครัวขยาย ถึงแม่แม่จะดูแลใกล้ชิดแต่ก็มักจะได้รับคำแนะนำในการเลี้ยงดูลูกจากญาติผู้ใหญ่ ญาติผู้ใหญ่ก็ช่วยเลี้ยงดูเด็กด้วย ซึ่งบางครั้งการที่ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เป็นคนมีอายุแล้ว มักจะรักหลานและเอาใจเด็กมากเกินไป การเลี้ยงดูก็ระแวงระวังมากกว่าพ่อแม่ และการที่มีคนอยู่ในครอบครัวหลายคน ทำให้เด็กมีที่พึ่งมาก เด็กจะใกล้ชิดกับพ่อแม่น้อยกว่าอยู่ในครอบครัวเดี่ยว

วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวชาวหมู่บ้านนั้น เมื่อเด็กแรกเกิดมาเป็นทารก เด็กจะกินนมแม่แม่ทั้งสิ้น ซึ่งวันหนึ่ง ๆ เด็กจะกินนมแม่ประมาณ ๕ - ๖ ครั้ง ไม่เป็นเวลา โดยแม่จะให้เมื่อเด็กร้องไม่ว่าจะเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืน แต่ถ้าแม่ไม่สบาย จะขงนมกรป่องให้ลูกนอกจากนมแม่แล้ว เมื่อเด็กอายุได้ประมาณ ๓ เดือน ก็จะให้อาหารอื่นด้วยได้แก่ ข้าว เหมียวคกกับกล้วยน้ำว้า และผสมกับน้ำให้เด็กกินจนอายุประมาณ ๑ ขวบ ก็จะเริ่มกินอาหารแบบผู้ใหญ่ที่มีรสไม่จัด แม่ก็มักจะเลี้ยง ๆ แล้วป้อนให้

สำหรับนมแม่นั้นเมื่อเด็กอายุประมาณ ๔ - ๕ เดือน ก็จะทำให้เด็กอกนมหรือหย่านม
ถ้ามียายอยู่ในบ้าน แม่ก็มักให้เด็กไปนอนกับยาย หรือบางทีแม่ก็เอามะเขือชนิดหนึ่งมีรสชม
พาทให้หิวนม เมื่อเด็กกินนมแม่แล้วมีรสชมก็จะไม่อยากกินอีก ถ้าเด็กร้องมากก็มักให้กินนม เช่น
ขนมปัง ขนมไก่ แทนประมาณ ๔ - ๕ วัน เด็กก็จะไม่ค่อยอยากกินนมอีก

สำหรับเรื่องการฝึกหัดขับถ่าย เป็นเรื่องไม่เข้มงวดสำหรับเด็กในหมู่บ้าน เด็ก
เล็กจะปล่อยให้ขับถ่ายตามสบาย แม่จะเป็นคนทำความสะอาด เมื่อเด็กอายุประมาณ
ขวบกว่า ๆ เด็กก็จะเริ่มรู้และร้องบอกตลอดจนทำท่าทางให้แม่รู้ว่าปวดท้อง แม่ก็จะจับเด็ก
ให้ไปนั่งที่เป็นที่เป็นที่ทาง แต่ชาวบ้านไม่นิยมใช้กระโถน แม่ก็นำเด็กไปนั่งบริเวณลานบ้าน
ที่ร่มไม้ ถ้าเป็นเวลากลางคืน ก็ขี้เกียจลุกขึ้นทำความสะอาดก็จะปล่อยให้ลูกทำสกปรก
ไว้แล้วจึงทำความสะอาดทีหลัง จนเด็กอายุได้ประมาณ ๓ ขวบ เด็กก็จะเริ่มรู้และรับผิดชอบ
เรื่องขับถ่ายเองได้แม่จะเริ่มสอนให้ขับถ่ายเป็นที่เป็นที่ทาง ถ้าไม่มีห้องน้ำก็จะบอกให้ไปนั่ง
ในที่ที่ควร และถ้ามีห้องน้ำก็บอกให้ไปห้องน้ำ โดยทั่วไปแล้วชาวบ้านมักไม่คิดว่าลูก ถ้าลูก
ขับถ่ายเลอะเทอะ เพราะมักเลี้ยงดูแบบปล่อย ๆ อยู่แล้ว

ในเรื่องการทำความสะดวกเด็กนั้น ถ้าเป็นเด็กเล็กแม่เขาจะเอาน้ำให้ทั้ง
เขาและเย็น ถ้าโตขึ้นมาทางกลางคืนก็จะเอาน้ำให้เฉพาะตอนเย็น เพราะถือว่าอาบแล้วก็
เป็นอีกจึงปล่อยให้เด็กเล่นจนเย็นแล้วจึงอาบ เมื่อเด็กอายุได้ประมาณ ๔ ขวบ ก็สามารถ
อาบน้ำเองได้

เมื่อเด็กโตขึ้นถึงอายุ ๕ - ๖ ขวบ เริ่มไปโรงเรียน ก็จะเริ่มมีการสอน
อย่างอื่นซึ่งก็ไม่เข้มงวดในเรื่องกิริยามารยาทก็จะมีการสอนการบอกให้ปฏิบัติ เช่น กินข้าว
อย่าให้หก รื้อยราด ให้พูดกับผู้ใหญ่เพราะ ๆ แต่ถ้าลูกไม่ทำก็จะมีมีการลงโทษ ชาวบ้าน
มักไม่ค่อยสนใจเรื่องกิริยามารยาทมากนัก การพูดจากับพ่อแม่ก็คล้าย ๆ การพูดกับเพื่อน
บางคนก็แทนคำว่า "เฮา" (เรา) เมื่อพูดกับพ่อแม่ เรียกพ่อว่า "อ้อป้อ" และเรียกแม่
ว่า "อ้อแม่" แต่อย่างไรก็ตามโดยแท้ที่จริงแล้วนั้นเขามีความเคารพรักพ่อแม่และรู้คุณ
เป็นเพียงคำพูดเท่านั้นที่ไม่ใช่เพราะแสดงความเคารพเท่าที่ควร

ชาวบ้านมักจะอบรมลูกในเรื่องสำคัญ โดยการยกตัวอย่างและพูดซ้ำซากเพราะ
อยากให้ลูกกลัว เช่น อย่าลักขโมย โทษนั้นจะคงติดลูก ให้รู้คุณพ่อแม่ ให้ขยันทำงาน
อย่าขี้เกียจ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ชาวบ้านเห็นว่าสำคัญ

อีกประการหนึ่ง เมื่อเด็กออกจากโรงเรียนแล้ว พ่อแม่จะถือว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอนเรื่องงานอาชีพ โดยเฉพาะเด็กผู้ชาย จะต้องเริ่มเรียนรู้วิธีการทำไร่นาทุกอย่าง และเริ่มช่วยพ่อทำนา ส่วนเด็กผู้หญิงนั้นจะต้องเริ่มทำงานบ้านตั้งแต่อายุ ๔ - ๕ ขวบ และแม่ก็ปล่อยให้ทำ เด็กผู้หญิงชาวบ้านจึงทำงานมาเป็นเร็ว เมื่อโตอายุประมาณ ๑๔ - ๑๕ ปี ก็จะต้องออกไปช่วยทำนาบ้าง เด็กผู้หญิงนั้น แม่ก็สอนว่าต้องทำกับข้าวเป็น เพราะออกไปทำงานและมีครอบครัว การทำกับข้าว เป็นถือว่าเป็น เรื่องสำคัญสำหรับผู้หญิงที่จะแต่งงานต่อไป

เด็กชาวบ้านมักจะแต่งงานเร็ว เด็กผู้หญิงอายุ ๑๕ - ๑๖ ปี ก็จะมีเริ่มเป็นสาว และคิดเรื่องคู่ครอง จะเห็นได้ว่าเมื่อยังเป็นเด็กนั้น เด็กชาวบ้านจะเล่นด้วยกันทั้ง เด็กชาย และเด็กผู้หญิง โดยมากมักเล่นกันบริเวณลานบ้าน บ้านที่เด็กหลายคนก็จะมีเพื่อน ๆ มาเล่นมาก เพราะเด็กชาวบ้านชอบเล่นกันเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ การเล่นสาวมากจะเล่นชายของ เล่นลูกบอล เท้าที่อุปกรณ์จะหาได้ง่าย พ่อแม่ก็จะปล่อยให้เล่น แต่ถาเด็กส่งเสียงดังทำให้รำคาญก็จะไรไม่เรียวลดให้เลิก เมื่อเด็กอายุประมาณ ๑๓ ปี เริ่มโต พ่อแม่ก็จะห้ามปรามเมื่อเห็นเด็กเล่นว่าโตเป็นวัยรุ่น เป็นควายแล้วยังเล่นเป็นเด็ก โดยแท้ที่จริงแล้วนั้น ผู้ใหญ่ไม่ต้องการให้เด็กซึ่งโตเป็นหนุ่มสาวแล้วเล่นโกลชกกันมาก เพราะไม่เหมาะสมและเกรงคำครหา เด็กเมื่อถูกห้ามปรามก็จะไม่ค่อยเล่นกัน อีกอย่างหนึ่งเด็กเมื่ออายุ ๑๓ ปี หรือเด็กที่ออกจากโรงเรียนแล้วนั้น ก็จะเริ่มรู้สึกตัวว่าตัวเองโตเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ก็ไม่ชอบเล่นแบบเด็กอีกต่อไป

เมื่อเด็กอายุ ๑๔ - ๑๕ ปี ขึ้นไปก็จะเริ่มมองเพื่อนต่างเพศทางจากเดิมบางคนก็จะมี ความสนใจกันในลักษณะของหนุ่มสาวที่มองหาคู่ครอง ระยะเวลาพ่อแม่ก็จะเริ่มเป็นห่วง และดูแลโกลชกขึ้น โดยเฉพาะจะมีการสั่งสอนลูกสาวให้รักกันवलสงวนตัว ส่วนลูกชายนั้น ชาวบ้านไม่ค่อยห่วงมากนัก แต่ชาวบ้านรู้สึกว่าการห้ามปรามเด็กในช่วงอายุนี้ทำได้ยาก เพราะเด็กมักคิดว่าตนเองโตแล้ว และเด็กชาวบ้านมักสนใจเพศตรงข้ามเร็ว เพราะไม่ทงหมกมุ่นเรื่องเรียนหนังสือ และการไปไร่ไปนา ทำให้โอกาสพบปะกันการชุกจาประสาหนุ่มสาวเริ่มดำเนินขึ้นอย่างง่าย ๆ

พ่อแม่ก็ไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลมากนัก เนื่องจากภาระเรื่องทำมาหาเลี้ยงชีพ เมื่อลูกเริ่มโตประมาณ ๑๕ - ๑๖ ปี ลูกก็ตัวเองโตก็ถือว่าสมควรที่จะแต่งงานได้ ไม่ได้

เห็นว่าลูก เป็น เด็กที่ควรห่วงไว้ ถ้า เป็นครอบครัวที่มีลูกมาก ก็จะหมดภาระในการเลี้ยงดู ไปดูลูกแต่งงาน เด็กชวบานจึงมักแต่งงานเร็วกว่าเด็กในเมือง

การใช้สัญลักษณ์ทางกายภาพและพิธีกรรม

พิธีกรรมที่พบเห็นได้ คือ พิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ อันแสดงถึงความเชื่อที่จะ มีผลต่อความรับผิดชอบของคนต่อชื่อเสียงของครอบครัว จะเห็นได้ว่า การ เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ หรือผีปู่ย่า จะเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในพิธีแต่งงานของชาวหมู่บ้าน หากไม่ไหว้พิธีนี้ ชาวบาน จะรู้สึกไม่สบายใจและทรมานใจว่ามีคนเจ็บป่วยเสมอ เมื่อมีความเชื่อเช่นนั้นหมู่บ้านจึงทำให้ผีปู่ย่า มีผลในการควบคุมสังคม โดยเฉพาะในครอบครัว เพราะเป็นความเชื่อที่ว่า ผีปู่ย่าจะคอยดูแล ความประพฤติของคนในบาน สำหรับพิธีกรรมในเรื่องผีปู่ย่านั้นได้กล่าวถึงแล้วในตอนก่อน การ เช่นไหว้จะต้องมีขึ้น เมื่อมีคนประพฤตินิด โดย เฉพาะลูกสาวในครอบครัวที่ปล่อยให้ชายหนุ่มลวง เกิน ผีปู่ย่ามีบทบาทในการควบคุมความประ พฤติของ เด็กสาวในหมู่บ้าน เป็นอันมาก

ความเชื่อในเรื่องนี้ทำให้หญิงสาว เกรงกลัว เพราะประการหนึ่งนั้นการที่คงทำ พิธีเช่นไหว้ผีปู่ย่า ชาวบานก็จะคงรู้กันทั่วว่า มีการผิดผีในครอบครัวนั้น ชาวบานก็จะนิทา และทำให้เสียชื่อครอบครัว ส่วนชายหนุ่มนั้นหากลวง เกินผีหญิงแล้วคงไปเสียผี และหาก ไม่แต่งงานกับหญิงนั้นก็จะถูกนิทาว่า ไม่มีความรับผิดชอบต่อเช่นกัน

ในเรื่องสัญลักษณ์ทางกายภาพนั้น ในหมู่บ้านนี้ก็เช่นเดียวกัน สังคมไทยส่วนมาก ไม่มีสัญลักษณ์ทางกายภาพที่เด่นชัด เหมือนแหวนแต่งงานของฝรั่ง ที่สวมไว้ให้รู้ว่า แต่งงานแล้ว หรือเส้นของกระเบื้องที่แต่งงานแล้ว แต่ในสังคมหมู่บ้านนี้ลักษณะการ แต่งกายบางประการจะบอกให้รู้ว่า หญิงคนไหนแต่งงานแล้วหรือยังเป็นสาวอยู่ เพราะหญิง ที่แต่งงานแล้วมักทำตัวให้เป็นผู้ใหญ่ที่นิยมทำส่วนมากคือ แต่งงานแล้วจะมีคางทำให้เป็นทรง งามผู้ใหญ่ เสื้อผ้าใส่แบบสบาย ๆ และใส่เสื้อผ้าเก่า ไม่ซื้อเสื้อใหม่ ซึ่งสาเหตุ ประการ หนึ่งนั้นคงจะเป็นเพราะการแต่งงานทำให้คางเก็บหอมรอมริบเพื่อค้ำตัว เช่น ปลูกบ้าน ส่งเสียลูก ฯลฯ ทำให้หญิงต้องลดการแต่งตัวลง อีกประการหนึ่ง การที่หญิงแต่งงาน แล้วก็ไม่เห็นจะคงแก่้งตัว เพื่อให้ใคร เห็นว่าคนสวยอีกต่อไป ซึ่งการที่หญิงแก่้งตัวใน ลักษณะนี้ จะทำให้คนอื่น ๆ ดูแล้วรู้สึกว่า เป็นคนมีอายุ ไม่ใช่สาววัยรุ่น และตัวหญิงเอง ก็คงจะพบว่าตนเองไม่สามารถจะทำอะไรแบบเด็กสาว ๆ ไปได้

๕. การจำแนกความแตกต่างทางสังคมและชั้นทางสังคม

ความแตกต่างทางสังคมที่พบเห็นได้ในระดับครอบครัว ของชาวหมู่บ้าน ไคแก่ อายุ เพศ ความสามารถทางเศรษฐกิจ และตำแหน่งในครอบครัว พบว่าอำนาจ ในการควบคุมสังคมในครอบครัวในหมู่บ้านเกือบทั้งสิ้นจะไคแก่ ผู้ชายซึ่งมักจะเป็นผู้ตัดสินใจ ในการทำอะไรต่าง ๆ มากกว่าผู้หญิง โดยเฉพาะในเรื่อง การทำมาหาเลี้ยงชีพ จะ ปลูกอะไร จะทำนามากน้อยแค่ไหน จะใช้เงินลงทุนทำการ เกษตรมากแค่ไหน การซื้อที่ดิน ตลอดจนการย้ายที่อยู่อาศัยและการปลูกบ้าน ส่วนเรื่องลูกนั้นมักช่วยกันตัดสินใจทั้งพ่อแม่ ในเรื่องที่จะให้ลูกเรียนที่ไหน เรียนต่อหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องลูกนั้น พ่อแม่ มักเป็นคนที่ตัดสินใจขั้นสุดท้าย สำหรับ เรื่องการ เลือกรุ่นของลูกพ่อแม่มักตัดสินใจร่วมกันและ ตามความสมัครใจของลูกด้วย แต่เรื่องการใช้จ่ายประจำวันเล็ก ๆ น้อย ๆ มักเป็นเรื่อง ของผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านแทบทั้งสิ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ในครอบครัวขยาย พ่อแม่ก็มีอำนาจในครอบครัวมากกว่า ลูกเขยถ้าหากพ่อมีความสามารถในทาง เศรษฐกิจสูงกว่า เช่น ลูกเขยต้องทำนาในที่ดินของ พ่อตา กินข้าวในยุ้งฉางของพ่อตา ซึ่งในสถานการณ์แบบนี้ ลูกเขยก็อาจมีเงินส่วนของ ครอบครัวบ้าง แต่การที่จะใช้เงินเพื่อซื้อสิ่งของที่มีราคาแล้ว ของบริโภคและมักผ่านคน ตัดสินใจของพ่อตาเสมอ แต่หากในครอบครัวขยายนั่นพ่อตาแก่มาแล้วลูกเขย เป็นผู้หาเงิน และรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจของครอบครัว พ่อตาก็จะหมดอำนาจลงหากมีเรื่องต้องใช้เงิน บางทีก็จะขอจากลูก

ในด้านการศึกษานั้นระดับการศึกษาของชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะเท่าเทียมกัน คือ จบชั้นประถมศึกษา ๔ จะมีก็แค่เด็กรุ่นหลัง เท่านั้นที่ได้มีโอกาสเรียนมากขึ้น ดังนั้นความ แตกต่างในเรื่องการศึกษาของสมาชิกในครอบครัวมักไม่ค่อยมีปรากฏ นอกเสียจากว่าบาง ครอบครัวนั้นลูกมีโอกาสได้เล่าเรียนสูงกว่าพ่อแม่ ก็จะสามารถนำพ่อแม่ในเรื่องต่าง ๆ ได้ ซึ่งพ่อแม่ก็จะรับฟัง เพราะถือว่าลูกมีความรู้ดีกว่าตน

ในระดับหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านจะมีความแตกต่างในด้าน เศรษฐกิจ และครอบครัว มีฐานะไม่เท่ากันไปเสียหมด บางครอบครัวจะเป็นเจ้าของที่ดินจำนวนมาก บางครอบครัว ก็ตกอยู่ในฐานะที่กอง เขาขึ้นมาทำในที่ของผู้อื่น ครอบครัวที่เขานาก็มีความเกรงใจ

ครอบครัวเจ้าของที่นา จะให้ความช่วยเหลือทำอะไรก็มักช่วยเต็มที่ แต่ถึงแม้ว่าฐานะจะแตกต่างกัน ความสะดวกสบายในครอบครัวจะต่างกัน เช่น ชาวนาที่ร่ำรวยก็จะมีเวลาว่างอยู่บ้านมากมีคนช่วยทำงานให้ ชาวนานาก็ไม่ได้มีความลึกลับถูกกันไม่ได้มองกันที่ว่าต่ำหรือสูง ชาวนาร่ำรวยมีเวลาที่จะมั่งคั่งทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นคณะกรรมการของหมู่บ้านเพื่อพัฒนาหมู่บ้านของตน ซึ่งผลก็จะสกแก่ชาวนาทุกคนด้วย เช่น นายคำจันทร์ บุญธำมา มีที่ดินในครอบครัวจนถึง ๓๑ ไร่ เป็นชาวนาที่มีฐานะดีมากคนหนึ่งของหมู่บ้าน นายคำจันทร์ ได้ทำงานเพื่อส่วนรวม เพราะมีเวลาว่างไม่ทำงานหนักไต่ เป็นกรรมการหมู่บ้านฝ่ายวัฒนธรรม ทำหน้าที่เก็บเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยของหมู่บ้านให้คนในหมู่บ้านปฏิบัติตาม วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม นอกจากนี้เขายังเป็น "แกแม่เมือง" คือเป็นศูนย์กลางแม่เมืองฝ่ายภายในหมู่บ้านกำหนดควนให้หมู่บ้านไปช่วยกันขุดลอกเหมือง เพื่อนำไหลโดยสะดวก

ข. กลไกการแลกเปลี่ยน

การแลกเปลี่ยนในระดับครอบครัวที่เห็นได้ชัดประการหนึ่งนั้นได้แก่ เรื่องสินสอด ชาวนาหมู่บ้านหนองแห้งก็เช่นเดียวกัน จะมีการให้สินสอดกัน เมื่อฝ่ายชายโดยผู้ใหญ่ฝ่ายชายมาขอฝ่ายหญิงจากผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง เพื่อการแต่งงาน ถึงแม้ว่าระยะหลังจะมีการคัดสินสอดออกไป เพราะเป็นการสิ้นเปลือง แต่หากฝ่ายชายพอมิได้ก็ครั้งหนึ่งจะมีสินสอดให้ซึ่งฝ่ายหญิงที่ได้รับสินสอดก็จะภาคภูมิใจและสามารถพูดคุยให้เพื่อนบ้านฟังได้เต็มปาก สินสอดที่นิยมให้เป็นเงินกับทอง หญิงสาวชาวบ้านนี้ให้ความสำคัญกับทองมาก ทองเป็นสิ่งที่ยิ่งสาวปรารถนาและถือ เป็นสิ่ง เชิดหน้าชูตา เป็นอันมาก

ในการนำเงินหรือทองมาให้ฝ่ายหญิงนั้น ฝ่ายชายถือว่า เป็นการขอมแทนค่าเลี้ยงดูที่พ่อแม่ฝ่ายหญิงได้เลี้ยงดูลูกสาวมา จนโตมาเป็นภรรยาตน บางครอบครัวถือว่า ถ้าแต่งงานแล้วไปอยู่บ้านฝ่ายชายเลย ฝ่ายชายทองเสียค่าเลี้ยงดูลูกสาวให้พ่อแม่ฝ่ายหญิง ดังนั้นฝ่ายชายจะขอมมาอยู่บ้านฝ่ายหญิงเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียค่าเลี้ยงดู การมาอยู่บ้านฝ่ายหญิงก็จะทองช่วยท่านา ถ้าบ้านฝ่ายหญิงมีนา เช่น กรณีของนายอินัน บุญดวง ถึงแม้ว่าจะมีความจำเป็นที่จะต้องดูแลพ่อแม่ของกันซึ่งชราแล้ว แต่เพื่อไม่ทองเสียค่าเลี้ยงดู แก่พ่อแม่ของนางจันทร์ภา ภรรยาที่ยอมมาอยู่บ้านของนางจันทร์ภา ๓ เดือน แล้วจึงกลับไปอยู่บ้านไปดูแลพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่เสียชีวิตจึงได้สร้างบ้านอยู่กันสามลำพัง

ดังนั้นจะพบว่า การแลกเปลี่ยนในเรื่องของสินสอดที่มีเงื่อนไขหลายประการได้แก่

๑. ถ้าฝ่ายชายมีฐานะดีพอก็จะมีสินสอดมาให้ฝ่ายหญิง
๒. ถ้าฝ่ายชายมีฐานะดี แต่ทางฝ่ายหญิงไม่เรียกครองและมีความเห็นตรงกันว่าสินเปลื้องโดยใช่เหตุก็จะมีสินสอด
๓. ถ้าฝ่ายชายฐานะไม่ดี แต่ฝ่ายหญิงเรียกครองก็อาจทำงานให้แทน ช่วยทำนา ให้แก่พ่อแม่ฝ่ายหญิง ระยะหนึ่ง

การแลกเปลี่ยนอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การแบ่งงานกันทำในครอบครัวสำหรับชาวบ้านนั้นผู้ชายจะเป็นคนออกไปทำงานนอกบ้าน เช่น ไปทำนา ทำสวน รับจ้างทำนา หรือรับจ้างเป็นกรรมกร ฝ่ายหญิงก็จะดูแลบ้านของ รับผิดชอบงานในบ้านทุกอย่าง เมื่อสามีกลับจากทำงานก็จะมีอาหารรับประทาน มีน้ำสำหรับอาบ เสื้อผ้าได้รับการซักฟอก ซ่อมแซม ซึ่งทั้งสองฝ่ายพอใจว่าตนไม่ได้เหนื่อยยากคนเดียว ผู้หญิงชาวบ้านจะยอมรับสภาพการเป็นแม่บ้านของตน ทำงานนานไม่บ่น และไม่เรียกร้องสิทธิของความเท่าเทียม เพราะถือว่าสามีหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวแล้วก็พอใจ

เมื่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของชาวบ้านมีความขัดแย้งบางประการเกิดขึ้น เช่น ในกรณีภรรยาโกรธว่าสามีกลับบ้านผิดเวลา หรือสามีดื่มเหล้า เพราะผู้หญิงชาวบ้านไม่ชอบให้สามีดื่มเหล้า เพราะเสียค่าเงินที่หามาด้วยความลำบาก กรณีที่ลูก ๆ ทะเลาะกันด้วยเรื่องของเด็ก ลูกเขยไม่พอใจเมียชายขี้บ่น หรือลูกสะใภ้ไม่พอใจแม่สามีที่โรงงานและพูดว่า ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้จะมีเกิดขึ้นเป็นบางครั้งและไม่รุนแรงนัก นাত্রการที่มักนำพาไปเพื่อลดความขัดแย้งนั้น คือ กลวิธีการปรองคอง

จะสังเกตได้ว่า ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านจะมีการปรองคองกันอยู่เสมอสำหรับสามีนั้นทั้งคู่จะทองมีดาร์ผอปรนเขาหากัน ตั้งแต่เรื่องการกิน เมื่อภรรยาทำกับข้าวไม่เป็น ที่ถูกปากสามีก็มักจะไม่นับ เพราะตามันก็รู้ว่าภรรยาจะทองไม่พอใจ บางครอบครัวที่สามีชอบบ่นว่าภรรยา เรื่องทำกับข้าวนี้แม้จะมีเรื่องเถียงกันให้ชาวบ้านได้ยินเสมอ บางทีเถียงกันจนภรรยาไม่ให้กินข้าว เลยก็มี ดังนั้นผู้ชายชาวบ้านมักจะยอมทนที่จะกินแบบไม่อร่อย ซึ่งดีกว่าไม่ได้กินเลย เรื่องการละเลยงานบ้านของภรรยาและชอบเที่ยว เกเรพูดคุยกับเพื่อนบ้านนั้นชายผู้เป็นสามีก็มักทนได้ ถ้าไม่ละเลยมานานจนเกินไปจนลูกและสามีไม่มีข้าวกิน

แก่ผู้หญิงมักจะไม้ออกไปเที่ยวนอกหมู่บ้านตามลำพัง เพราะรู้ว่าเป็นสิ่งที่สามีไม่ชอบนัก เพราะผู้ชายชาวบ้านไม่ชอบให้ภรรยาไปเที่ยวไกล ๆ ตามลำพังเป็นอันมาก และมักจะชอบให้ภรรยาทำตัวเป็น "แม่เฮือน" คือทำตัวเป็น มีครอบครัวแล้วไม่แต่งงานเป็นเด็กสาวปล่อยเนื้อปล่อยตัวอยู่กับเขามากกว่า ผู้หญิงที่แต่งงานก็มักจะเปลี่ยนตัวเอง เช่น ตัดผมให้ดูมีอายุ สวมกับการเป็นแม่เฮือนนี้ ทั้ง ๆ ที่บางคนก็ยังมีอายุไม่มากและยังอยากเที่ยวเตร่อยู่ใน เรื่องที่สามีไปคิมเหลากลับบ้านชาวนั้น เป็นเรื่องที่ยุหญิงชาวบ้านไม่ชอบเลยและมักจะไม่เหลือกับข้าวไว้ให้กับข้าวไว้ให้กินข้าว เสร็จแล้วก็จะนำเอาทั้งข้าว เหย็งหมกลางดวยกลางจานคว่ำไว้ เมื่อสามีกลับมา ก็จะบอกว่า "กินน้ำพริกดวยเมื่อวานก็แล้วกัน" สามีเมื่อรู้ว่าตัวเองเป็นฝ่ายผิดก็มักจะยอมกินกับข้าวเก่าเสีย ก็ไม่เกิดเรื่องทะเลาะกัน โดยทั่วไปแล้วสามีมักมีความออกคั้นมากกว่าภรรยา เพราะผู้ชายไม่ชอบคิดเล็กคิดน้อย เหมือนผู้หญิงสำหรับผู้หญิงนั้นถ้าโกรธมากก็มักจะหนีไปบ้านพ่อแม่ของตน ฝ่ายชายก็จะตามไปพูดคุยให้กลับ ถ้าไม่กลับก็จะให้แม่ของฝ่ายชายช่วยไปพูดคุยให้ แต่จะมีเรื่องหนึ่งที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงขึ้นในครอบครัวของชาวบ้าน คือ การกินสุรา ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงจะไม่ยอมเป็นอันขาด ถ้าภรรยาหรือสามีของตนประพฤติกินสุรา

ในระหว่างลูกสะใภ้กับแม่ลา ก็มีเรื่องขัดแย้งกันมีการถกเถียงกันเสมอ เพราะความที่ทั้งสองอยู่ใกล้ซีกกันทั้งวัน ลูกสะใภ้ของทำงานบ้านโดยเฉพาะครอบครัวที่อยู่ร่วมกันแบบครอบครัวขยาย แต่ในครอบครัวเดียวกันก็ไม่เกิดปัญหา การเถียงกันของลูกสะใภ้และแม่สามีในครอบครัวขยายนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดาของชาวบ้าน เพราะแม่สามีมักชอบบ่นลูกสะใภ้ก็เพียง แค่นี้ไม่ค่อยรุนแรงนัก บางทีลูกสะใภ้ก็พยายามออกทนเพื่อให้สามีของตนสบายใจไม่เคียดกรอนว่าคาญใจควยเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ในบางกรณีเมื่อมีความไม่พอใจกันเกิดขึ้นระหว่างภรรยาของตนกับแม่ของตน ผู้ชายมักจะเป็นฝ่ายพูดคุยให้เรื่องยุติ เช่น บอกให้แม่ว่าอย่าพูดมากนักและบอกให้ภรรยาทำเฉยเสียบ้าง บางทีพ่อของสามีซึ่งไม่ค่อยเอาใจใส่ใครนักก็จะเป็นคนแก้ปัญหาด้วยความรำคาญ เช่น บ่นว่าหนวกหูบ้าง เติงหนีไปบ้าง ทำให้คูกรดีเกรงใจ ยุติความขัดแย้งลง จึงมีการประนีประนอมกันเพราะความเกรงใจ

สำหรับกรณีของลูกเขยกับแม่ยายนั้นในครอบครัวที่อยู่ร่วมกัน ก็มักจะไม่ค่อยพอใจกันเกิดขึ้นเสมอ ถ้าหากแม่ยายเห็นว่าลูกเขยเกียจคร้านไม่ค่อยทำงาน กินเหล้าเมายาหรือเที่ยวเตร่ แม่ยายชอบโกรธแทนลูกสาวและบ่นว่าลูกเขย ซึ่งทำให้ลูกเขยรำคาญ แต่ส่วนมาก

แล้วถูกเขยมักออกไปทำงานนอกบ้านไม่ค่อยได้ใกล้ชิดกัน เรื่องนี้คิดใจกันจึงไม่มากนัก และถูกเขยมักขี้เกียจพูด ขี้เกียจเถียง ไม่อยากให้เกิดความรุนแรง เพราะเขาก็อาศัยอยู่ในบ้านของแม่ยายพอๆ และผู้ชายก็ไม่นิยมหนักลับบ้านเดิมเหมือนผู้หญิง กังหันข้อขัดแย้งมักยุติลงด้วยความเกรงใจ เพราะยังคงพึ่งพาแม่ยายอยู่ประการหนึ่งและไม่ค่อยคิดมากของผู้ชายอีกประการหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าในครอบครัวชาวนานี้มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวไม่มีกฎเกณฑ์เข้มงวดมากนัก แต่พูดถึงความสงบแล้วมากกว่าครอบครัวในสังคมเมือง เพราะความไม่เข้มงวดของสมาชิกแต่ละคนนั้นทำให้เกิดการปรองดองกันได้โดยง่าย ความขัดแย้งมักยุติลงไต่รวดเร็วและไม่รุนแรงนัก

ค. กลไกการจัดแจง

๑. การใช้ถ้อยคำภาษา ไต่แก

ก) การโฆษณาชวนเชื่อ การโฆษณาชวนเชื่อที่ถูกนำมาใช้เพื่อควบคุมพฤติกรรมในระดับครอบครัวของชาวนาน พอมได้ในรูปของการสร้างภาพพจน์ คือ การที่พ่อแม่สร้างภาพพจน์ เพื่อสั่งสอนลูกให้ลูกอยากได้ อยากเป็น เช่น ให้ลูกเรียนให้เก่ง โทษขึ้นจะได้เป็นข้าราชการ เพราะการได้ เป็นข้าราชการนี้เมื่อเกษียณอายุในสายอาชีพของชาวนานทำงานเมืองไต่จะมีคนนับถือยกมือไหว้ หรือการสอนให้ลูกขยัน หาเงินหาทอง เพราะต่อไปภายหน้าจะได้สบาย อยากซื้อรถจักรยานยนต์ อยากซื้อโทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ หรือปลุกบ้านก็ได้โดยไม่ต้องเป็นหนี้เป็นสินใคร เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่ลำบาก บางครั้งชาวนานก็มักจะสอนลูกโดยการยกตัวอย่างคนที่ไต่ดี เช่น ทำไมไม่เอาอย่างเขา เพราะเขาขยัน เขาถึงได้สบาย เพราะเขาออกไปทำมาหากินถึงไม่อดอยาก ซึ่งคำสั่งสอนเหล่านี้มักสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมและความรู้สึกนึกคิดของชาวนาน เช่น ความรู้สึกที่ว่าข้าราชการเป็นผู้มียศถาบรรดาศักดิ์ สิ่งของมีราคา เช่น โทรทัศน์ รถจักรยานยนต์ รถปิคอัพ จักรเย็บผ้า เป็นของที่เชิดหน้าชูตาชาวนานถาวรไหนไต่ได้เป็นเจ้าของ เป็นคน

ข) เรื่องกลลขบขัน บางครั้งความตึงเครียดในครอบครัวจะคลี่คลายลงด้วยกลวิธีการทำตลก สามีนักใช้วิธีนี้เมื่อภรรยาโกรธและต้องการทำให้ภรรยาหายโกรธ เพราะเมื่อภรรยาโกรธแล้วมักจะทำให้ไม่ยอมพูดกับสามี ผู้ชายก็มักจะหาวิธีที่จะทำให้ภรรยาพูดกับตนให้ได้ เพราะถ้าภรรยาเริ่มพูดคุยแล้วก็แสดงว่าภรรยาหายโกรธและจะทำให้สถานการณ์ตึงเครียดในครอบครัวดีขึ้น

ในการเกี่ยวพาราสีก็เช่นกัน มักจะมีการกลวิธีทำตลก เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดหรือลดความเคืองเคือง ถ้าชายหนุ่มไป "แฉ้วสาว" และพ่อบุญของฝ่ายหญิงนั่งอยู่ด้วย ฝ่ายชายก็จะหาเรื่องพูดตลก เพื่อให้พ่อบุญฝ่ายหญิงหัวเราะและพอใจที่จะพูดคุยกับเขา ทำให้ทั้งสองคนสนิทสนมและเขาก็จะไม่เคืองเคืองคำพูดตลกนั้นนับว่าเป็นคำตลกของจริง เช่น ถ้าพ่อบุญของฝ่ายหญิงถามว่า "กินข้าวกับอะไร" ฝ่ายชายก็จะตอบว่า "กินข้าวกับแกมมะถั่ว กินแล้วเจ็บหัวเกือบตาย" เป็นต้น

ค) การพูดปกปิด เป็นวิธีที่ถูกนำมาใช้เป็นประจำ เพื่อให้ฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าหรือสูงโทษ หรือเพื่อไม่ให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้นในครอบครัวระหว่างสามีและภรรยา นั้น สามีนักจะพูดปกปิดกับภรรยาบ่อย ๆ ในเรื่องการเที่ยวและเรื่องเงิน ส่วนมากนั้นถ้าต้องการเที่ยวภรรยาไปเที่ยวมักจะบอกภรรยาว่าไปบ้านแม่ เพราะภรรยาจะไม่ว่าถ้าสามีไปเยี่ยม เยียนแม่ของเขาย่าง ภรรยาที่เขินกันถ้าอยากเข้าไปเที่ยวในตัวเมืองบ้างก็มักจะบอกสามีว่าไปบ้านแม่ สามีนักจะไม่สงสัย ส่วนเรื่องเงินนั้นมักจะพูดปกปิดว่าหายไปบ้าง นำไปซื้อของ แม่ให้ซื้อบ้าง ซึ่งบางครั้งจะถูกจับได้ภายหลัง ถ้าเป็นจำนวนเงินไม่มากสามีหรือภร่ายาก็มักจะไม่ว่าอะไร สำหรับระหว่างลูกกับพ่อบุญ ลูกก็จะพูดปกปิดกับพ่อบุญในเรื่องเที่ยวเช่นกัน โคมักจะอ้างเอาสถานที่ที่คิดว่าพ่อบุญจะคงสนใจให้ไป เช่น โรงเรียน หรือไปทำงานทำ

สำหรับการพูดปกปิดนั้น เป็นสิ่งที่ชาวบ้านคิดว่าบางทีก็จำเป็นจะต้องทำ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งสบายใจ เช่น ภรรยาบอกสามีว่าเงินยังตอมมี ทั้ง ๆ ที่เงินหมดแล้วเพื่อให้สามีสบายใจ เพราะเห็นสามีไปทำงานมาเหนื่อยแล้วไม่อยากให้เพิ่มเรื่องกุ่มมือใจอีก

ง) การประชันภรา การใช้ถ้อยคำภาษา เพื่อให้คนรู้สึกประทับใจ
การประชันภรานั้น พบว่า ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว จะถูกเรียกว่า "แม่เฮือน" ซึ่งมาจากคำว่า
แม่บ้านแม่เรือนก็จะรู้สึกตัวตนเองของรับผิดชอบชานและครอบครัวในฐานะที่เป็นแม่บ้าน
และถ้าผู้ชายคนไหนเป็น "พ่อเฮือน" แล้วมักจะทำตัวเป็นผู้ใหญ่ สมกับเป็นพ่อบ้าน มีภรรยา
และมีลูกที่ของรับผิดชอบเลี้ยงดู ส่วนลูกที่เป็น "ปี่เกา" หรือลูกคนโตมักจะของดูแลน้องได้
โดยเฉพาะ "น้องหล้า" ซึ่งมักจะเป็นการเรียกที่แสดงความเอ็นดู เพราะเป็นลูกคนเล็ก
เป็นคนที่เล็กที่สุดของบ้านและจะเป็นที่รักเอาใจใส่จากพ่อแม่เป็นอันมาก

จ) การใช้ภาษาเฉพาะ ชาวหมู่บ้านหนองแห้งก็เช่นเดียวกับชาวหมู่บ้าน
อื่นทางภาคเหนือแทบทุกคนจะมีชื่อที่เต็มสร้อยท้ายชื่อ ซึ่งใช้เฉพาะในชุมชนของตนเป็น
การแสดงความเป็นสมาชิกที่คนในหมู่บ้านเดียวกันจะรู้จักและคนภายนอกไม่รู้ ซึ่งแสดงถึง
ความสัมพันธ์ใหญ่เล็กเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระหว่างสมาชิกทุกคน การใช้ชื่อสร้อยนี้เป็น
เพราะชื่อชาวบ้านมักจะซ้ำกัน เวลาพูดถึงแล้วจะสับสนจึงมีสร้อยท้ายชื่อเพื่อให้รู้ว่า เป็น
คนไหนกันแน่ โดยส่วนมากแล้ว ชื่อสร้อยนั้นก็เอาลักษณะพิเศษในทางที่ไม่ดีของคน ๆ นั้น
มาตั้ง เช่น ถ้าคนนั้นพูดเหลวและขี้เมา ก็จะเรียกว่า มาหู ถ้าชื่ออินทร์ และตัวคำด้วย
ก็จะเรียกว่า อินมิก ลุงมีโก ก็คือลุงมีคนที่เวลาเมาแล้วชอบทำท่าทาง เป็นจิกโก เป็นคน
คำสร้อยเหล่านี้ชาวบ้านใช้พูดต่อท้ายชื่อ ควบคู่กันกับชื่อเสมอ ซึ่งแสดงถึงความคุ้นเคยกัน
ในหมู่บ้าน เป็นอย่างยิ่ง บางครั้งคนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันจะได้รับชื่อสร้อยเหมือนกัน
หมดโดยลูกก็จะได้รับชื่อสร้อยสืบมาจากพ่อแม่ ซึ่งก็จะทำให้ทราบว่า เป็นคนในครอบครัวนั้น
เป็นที่รู้จักกันทั้งหมดในหมู่บ้าน

การใช้ภาษาที่เป็น เฉพาะของหมู่บ้านแห่งนี้ที่คนนอกไม่อาจร่วมใช้ด้วย
ไถ่กัน ไม่ปรากฏว่ามีเพราะหมู่บ้านแห่งนี้และหมู่บ้านใกล้เคียงมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม
ใกล้เคียงกันจนแทบจะเรียกว่า มีความสัมพันธ์และรู้จักกันดีและไม่มีภาษาที่แสดงให้
เห็นถึงการแยกพวกให้พอพบเห็นได้

๒. การไม่ใช้ถ้อยคำภาษา

ก) การจัดเวทีและการแสดง ได้แก่ การสร้างสถานการณ์เพื่อการควบคุม
บุคคลอื่นในชีวิตครอบครัว มีการสร้างสถานการณ์หรือเหตุการณ์เพื่อการควบคุมหรือแสดง

อำนาจ ซึ่งมีทั้งระหว่างพ่อ แม่ ลูก และระหว่างสามีและภรรยา ตลอดจนระหว่างพ่อแม่ ภรรยาหรือสามีกับเขยหรือสะใภ้ เช่น การที่สามีเกรงว่าคนอื่นจะว่าตนเองเป็นคนกลัวเมีย ก็พยายามทำเป็นไม่กลัวค้อนหน้าบุคคลอื่น เช่น ในการใช้ให้ภรรยาทำโน่นทำนี่ หรือทำ พูดเสียงดัง เช่น "อันองเอาน้ำมาสู่แชกหนอย เป็นแม่บ้านแม่เรือนอย่างใด" (น้องเอาน้ำมาเลี้ยงแชกหนอย เป็นแม่บ้านทำไมไม่รู้น้ำที่) ถึงแม้ว่าการกระทำเช่นนั้น จะทำให้ ภรรยาไม่พอใจก็ยอมเพราะต้องการแสดงอำนาจของตน ให้บุคคลอื่นรู้หรือในกรณีของแม่ตัว กับลูกสะใภ้ มีแม่ตัวที่ไม่คอยชอบลูกสะใภ้และโรงงานกว่าประชิด แก่ท่อนาลูกชายของตน ก็ทำเฉยเสีย ทำให้ลูกชายของตนเข้าใจว่าตนดี กับภรรยาของเขา เมื่อภรรยาฟ้องสามี สามีก็จะโต้ไม่เชื่อ ลูกเขยกับแม่ยายดีเช่นกัน บางครั้งแม่ยายจะคว้าลูกสาวตนเพื่อกระทบ ลูกเขยทั้ง ๆ ที่ลูกสาวตนไม่ใคร่ทำผิด เช่น "เยยะอะหยัง ก็เยยะ อยู่เปลื้องข้าว" (ทำอะไรก็ไม่ทำอยู่ที่เปลื้องข้าว) "บัฐจักห้ามมาหากินกันสอง" (ไม่รู้จักห้ามหากินกันมาง) ที่แม่ยายว่าเช่นนั้น เพราะหน้าที่ลูกเขยควรออกไปทำมาหาเงินแก่ลูกเขยช้เกียจ จึงควาลูกสาว แทน

ข) การหลีกเลี่ยง การหลีกเลี่ยงเพื่อไม่ให้เกิดการขัดแย้งกันขึ้นซึ่งโดยมาก ผู้ชกตัวขึ้นก็จะรู้ตัวว่าถ้าไม่หลีกเลี่ยงแล้วจะคงขัดแย้งกัน มักจะพบในความสัมพันธ์ระหว่าง ลูกเขยกับแม่ยาย ในบางครั้งบรวที่แม่ยายไม่คอยชอบลูกเขยนั้น ลูกเขยจะรู้ตัวว่าถ้าอยู่ที่ แม่ยายเห็นหนามาก ๆ แม่ยายมักจะหาเรื่องเขา เขาก็จะหลีกเลี่ยงโดยการออกจากบ้าน ซึ่งจะทำให้เขาไม่คงตกอยู่ที่อำนาจของแม่ยายไคระยะหนึ่ง บางครั้งคนที่ไปทำผิดมากก็จะ หลีกเลี่ยงที่จะพบกับคนที่เขากลัว เช่น ลูกไปเที่ยวก็พยายามไม่พบแม่ถ้าแม่เป็นคนชอบบ่นมาก ๆ หรือสามีถ้าไปเที่ยวก็พยายามกลับมาในเวลาที่ดีกว่าภรรยาอนหลับแล้ว เป็นต้น

บางครั้งมีการหลีกเลี่ยงเพื่อแสดงให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ว่า มีความไม่พอใจ เกิดขึ้น เช่น การที่ภรรยาทำเฉยหลีกเลี่ยงที่จะพูดกับสามี การที่ภรรยาหนีไปอยู่บ้านตนเพื่อให้สามีไปขอคืนดี การที่หญิงสาวไม่ออกมาพบชายหนุ่มที่ตนไม่พึงพอใจ ในเวลาที่ชายหนุ่ม มาหาที่บ้าน เพื่อเกี่ยวพาราดี การที่สามีออกไปเที่ยวนอกบ้านเวลาที่ไมพอใจภรรยา ซึ่งการกระทำเหล่านี้จะทำให้ฝ่ายที่ถูกหลีกเลี่ยงอยู่ในภาวะที่ถูกควบคุมด้วยความรู้สึกที่รู้ว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่พอใจจนหรือก่อกวนความผิดและคงพยายามหาทางให้อีกฝ่ายหนึ่งพอใจ

ก) กลไกการบังคับ ซึ่งประกอบด้วย

๑. การบังคับแบบไม่รุนแรง เช่น การปลอบ การพนม การประชก การชู้และการคุกคาม ซึ่งในหมู่บ้านเมื่อการใช้ชีวิตเหล่านี้ เพื่อการควบคุมในครอบครัวเป็น ประจำทำระหว่างพ่อ แม่ กับลูก สามีกับภรรยา พ่อแม่สามี - ภรรยากับเชย และสะใภ้ ตลอดจนหมู่บ้าน ภายนอก กับหลาน

๒. การบังคับแบบรุนแรง เช่น การเขียนกีดและลงไม้ลงมือให้เจ็บตัว มักใช้ระหว่างพ่อแม่กับเด็กที่ยังไม่โตมาก อายุต่ำกว่า ๑๐ ขวบ และสามีภรรยาที่โกรธกัน มาก ๆ

ซึ่งรายละเอียดต่าง ๆ โลกกล่าวมาแล้วข้างต้น

ง) การรวมตัวกัน

๑. ครอบครัวเดี่ยว ระหว่างพ่อแม่ลูกจะพบว่ามี การเข้าข้างกัน เสมอ ถ้าพ่อลูกมากเกินไป แม่ก็จะเข้าข้างลูกเพราะถ้าพ่อลูกมักจะทำแบบรุนแรง โดยเฉพาะ ถ้าเป็นลูกคนเล็กของครอบครัวมักจะได้รับ การเข้าข้างเสมอ ถ้าลูกคนเล็กทะเลาะกับพี่ ๆ แม่ก็จะเข้าข้างลูกคนเล็กเป็นส่วนมากหรือถ้าลูกสาวทะเลาะกับลูกชายส่วนมากแม่ก็จะเข้า ข้างลูกชายแม้บางครั้งถ้าลูกคนอื่นไม่ผิดก็ จะไม่ยอม บางครอบครัวลูกสาวจะเข้าข้างแม่เพื่อ ท่อทานพอถ้าพ่อทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องไม่ควร

๒. ครอบครัวขยาย ประกอบด้วยหลายฝ่ายคือ ปู่ย่าทวดและหลาน พ่อแม่และลูก พ่อตาแม่ยายและลูกเชย พ่อแม่สามีและลูกสะใภ้

ถ้าพ่อแม่ลงโทษลูกปู่ย่าทวดส่วนมากจะ เข้าข้างหลาน เสมอ ไม่เข้าข้างลูกยิ่งถ้า เป็นหลานคนแรกมักได้รับการ เอาใจและความเป็นพิเศษ

ระหว่างแม่ยายกับลูกเชยนั้นในกรณีลูกเชย เป็นคนที่แม่ยายชอบ ก็จะไม่เข้าข้างลูกสาวถ้าลูกสาวกับลูกเชยเดียวกัน บางครั้งก็เข้าข้างลูกเชย แต่ถ้าแม่ยาย ไม่ค่อยชอบลูกเชยก็มักจะเข้าข้างลูกสาวไม่ว่าลูกสาวจะผิดหรือถูก ลูกเชยว่าลูกสาวทนมไม่ได้ จะเจียงแทนเสมอถ้าไต่ขึ้น

จ) การถอนตัว

เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในครอบครัวชาวบ้านจะมีการถอนตัวซึ่งมีหลายแบบ ได้แก่ การเดินหนีไปเวลาโมโห การแยกกันชั่วคราวไม่กี่วัน การแยกกันอยู่เป็นปีและการแยกกันออกไปซึ่งถ้าเป็นแยกกันตลอดไปนั้นถ้ามีทะเลาะเบาะแว้งกันโดยการตกลงกันเอง

สาเหตุของการแยกกันอยู่ชั่วคราวนั้นมีหลายประการ ได้แก่ การไม่พอใจซึ่งกันและกันระหว่างสามีและภรรยา ซึ่งมีเรื่องกระทบกระทั่งกันเป็นธรรมดา เช่น เดียงกันด้วยเรื่อง เล็กน้อยและรุนแรงขึ้นด้วยเวลาที่ค้างฝ่ายข้างโมโห จนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหนีไม่ได้ออกไปอยู่บ้านเดิมของตนซึ่งส่วนมากมักเป็นฝ่ายภรรยาหรืออีกสาเหตุหนึ่ง คือการไม่พอใจกันระหว่างพ่อแม่ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกับเขยหรือสะใภ้ ทำให้เขยหรือสะใภ้ต้องออกไปอยู่บ้านเดิมของตนส่วนการที่จะแยกกันอยู่กันเพียงใจนั้น ส่วนมากจะขึ้นอยู่กับกรณีที่สามีจะไปรับหรือถ้าสามีเป็นฝ่ายแยกไป เขาย่อมจะกลับมาเองหรือบางครั้งถ้าฝ่ายหญิงหนีไป แม่ฝ่ายชายจะเป็นคนไปหาคู่ให้กลับก็จะกลับมาอยู่ด้วยกัน เหมือนเดิม

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันไม่มีหญิงหรือชายในหมู่บ้านนี้ที่อยู่ในสภาพหย่าร้าง ถึงแม้ว่าจะผ่านการหย่าร้างมาก่อน เพราะหลังจากหย่าร้างแล้วมีการแต่งงานใหม่ การหย่าร้างที่ผ่านมานั้นมีจำนวนน้อย สาเหตุนี้ก็เป็นเพราะการแต่งงานกันใหม่ไม่ได้รักกันและการเข้ากันไม่ได้

กรณีหนึ่งนั้นฝ่ายชายและฝ่ายหญิงอยู่กับคนละหมู่บ้านรู้จักกันโดยเพื่อนของฝ่ายชายแนะนำแล้วว่าฝ่ายหญิงมีคนคิดหามาขณะทั้งสองรู้จักกันได้ก็ดีกว่า ก็ได้มีเหตุการณบางอย่างเกิดขึ้นคือ มีชายอื่นใดขึ้นไปหาฝ่ายหญิงในทองแล้วแม่ไปพบเลยจับแต่งงานมีลูก ๑ คน ก็ได้หย่าร้างกันแต่ฝ่ายชายก็ไม่เลิกว่า เพราะว่าฝ่ายหญิงจะมีสามีแล้วก็ยังมาหาพูดคุยความปกติ เมื่อฝ่ายหญิงหย่าร้างได้ ๒ ปีจึงได้แต่งงาน ซึ่งทางพ่อแม่ของสองฝ่ายไม่ขัดข้อง เพราะก่อนที่ฝ่ายหญิงจะแต่งงานครั้งแรกนั้นทั้งสองรักใคร่ชอบพอกันเข้ามาเกิดเหตุการณดัง กล่าวเสียก่อน เมื่อเวลาผ่านไปทางพ่อแม่ฝ่ายชายก็ไม่ไ้รังเกียจฝ่ายหญิงแก่ประการใด

อีกกรณีหนึ่งฝ่ายชาย เคยหย่าร้างมาก้วยสา เหตุของการ เข้ากันไม่ได้ เพราะการ เลือกลงโดยไม่ได้คู่ให้ที หลังจากหย่าร้างพ่อแม่ฝ่ายชายก็เลือกผู้หญิงให้ ซึ่งฝ่ายชายเชื่อว่าผู้ใหญ่เลือกได้เหมาะสม ฝ่ายหญิงนั้นก็ไม่ได้คิดรังเกียจว่าฝ่ายชาย เคยหย่าร้าง มาก่อน

ในความคิดเห็นของชาวบ้านนั้น การหย่าร้างไม่ใช่เรื่องร้ายแรงนัก ซึ่งขึ้นอยู่กับเรื่องที่เป็นสาเหตุของการหย่าร้าง ถ้ามีการหย่าร้าง เพราะเมื่อสามีภรรยาอยู่ด้วยกันแล้วฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเจ็บไข้ได้ป่วยกระเสาะกระแสะ ก็ถือว่าชะตาไม่ครองกันก็จะแยกกันอยู่ซึ่งในเรื่องแบบนี้ก็จะมีใครว่าอะไร อีกฝ่ายจะไปแต่งงานใหม่ก็ไม่มีใครรังเกียจ ถ้าเป็นการหย่าร้างที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งความประพฤติไม่ดีอีกฝ่ายหนึ่งแยกทางไป ชาวบ้านก็จะถือว่าฝ่ายผิด เพราะใครผิดใครถูกนั้นในหมู่บ้านยอมไม่ปิดบังกัน การหย่าร้างที่มีสาเหตุมาจากการ เข้ากันไม่ได้ การ เบื่อหน่ายซึ่งกันและกัน เพราะไม่ใคร่แต่งงานก็ด้วยความรัก ชาวบ้านไม่ถือว่าร้ายแรง การแต่งงานใหม่ก็ทำได้เพราะอีกฝ่ายไม่รังเกียจ

การถอนตัวอีกอย่างหนึ่งซึ่งมักจะมีเกิดในครอบครัว คือการหนีออกจากบ้านของ เด็กวัยรุ่นซึ่งไม่ปรากฏในหมู่บ้านนี้ จะมีเฉพาะแต่กรณีที่คนวัยหนุ่มสาว บางคนที่อยู่บ้านแล้วไม่พอใจบางสิ่งบางอย่างก็หาทางออกไปทำงานไกล ๆ บางคนก็ชอบที่จะไปเป็นทหาร หรือถ้าแต่งงานกับคนต่างหมู่บ้านก็จะพากันไปอยู่หมู่บ้านอื่น ถ้าหากคิดว่าหมู่บ้านตนเองแล้วไม่สะดวกหลายอย่าง เช่น บ้านตนเองหลายคน มีที่กินทำกินหรืออยู่แล้วไม่มีงานทำ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย